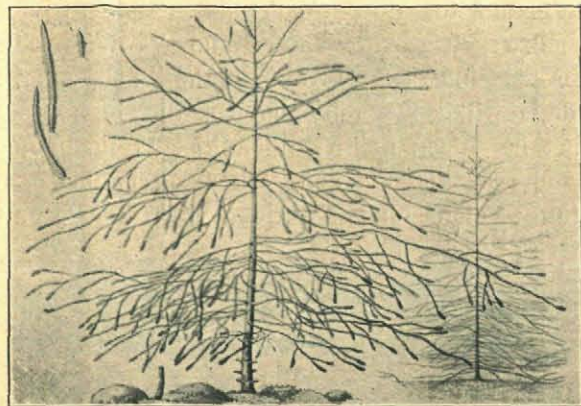

boomen en struiken zijn weinig in de mode; jammer genoeg, want zij vormen binnen de geheele plantenwereld een duidelijk afgescheiden groep met aparte levenswetten en verspreidingswijze, en die, door het betrekkelijk klein aantal houtgewassen, veel overzichtelijker is dan de onmetelijke groep van éénjarige en overblijvende planten. Wat meer liefhebberij en belangstelling van de zijde van het publiek, wat grooter arboretum van rijkswege, dat blijven de wenschen van

Dr. J. VALKENIER SURINGAR.

Picea excelsa var. *virgata* (Slangenspar).

P.S. Wie soms belang mocht stellen in de geschiedenis van de dendrologie, de literatuur, de geschiedenis van de botanische benaming, en een overzicht van de op het arboretum aanwezige houtgewassen met opgaaf van de streek hunner herkomst, dien verwijs ik naar mijn opstel in

de mededeelingen der R. H. L. T. en B. bouw school, deel III, blz. 119—214; wie het deel niet koopen wil bij den drukker, kan een overdruk bij mij ter lezing krijgen. Omgekeerd houd ik mij voor dendrologische gegevens en voor bewijzen van belangstelling van allen aard aanbevolen.

OM EN BIJ ENKHUIZEN.

WANNEER ik 's winters langs zee wandel — mijne gewone wandeling hier in Enkhuizen — zie ik dikwijls de kleine vlugge strandlooper-tjes druk bezig op de drooggeloopte modderplaten. Verder in zee zwemmen en duiken de roodkeelduikers, schuwe schichtige beesten en in de verte hoor of zie ik doorgaans de rotganzen in gezelschap van troepjes zeeëenden.

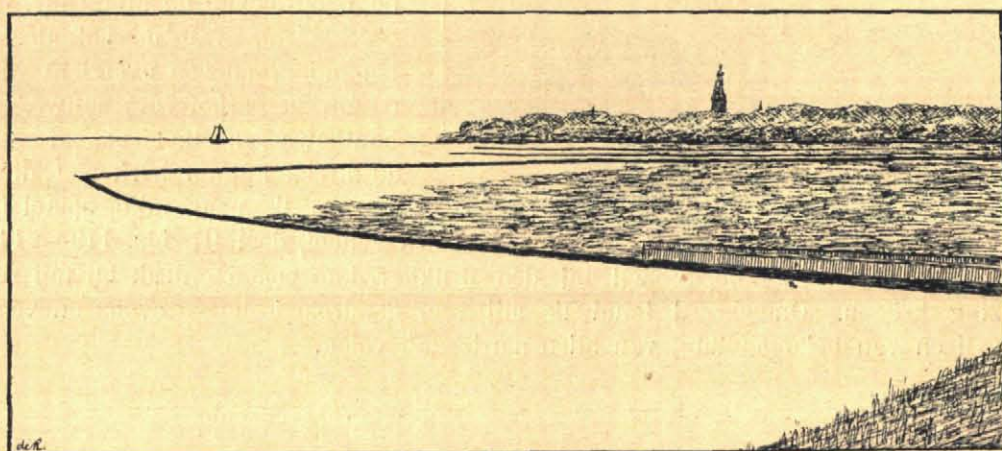
Behalve meeuwen en kraaien is dit 's winters de gewone vogelbevolking aan de kust. Eerst in het voorjaar begint het voortdurende komen en gaan der vogels, dat aanhoudt tot laat in het najaar.

Ik wilde u eens vertellen, wat wij zoo het geheele jaar door aan zeevogels om en bij Enkhuizen te zien krijgen.

Zooals ik reeds zeide, is er in de wintermaanden — met name December en Januari — weinig afwisseling. Toch ga ik elken middag even kijken. „Je

kunt het nooit weten" zou Bernard Shaw zeggen. Het is nu de tijd van de minder algemeene wintergasten. Wie een beetje gelukkig is, ziet zaagbekken, alken, zeekoeten enz. Wat ik zag, zal ik maar niet vermelden, het is er mij nu alleen om te doen een schets te geven van de gewone jaarlijksche vogelwereld hier.

's Winters bepaal ik mij doorgaans tot de onmiddellijke nabijheid van Enkhuizen. De stormwinden en de slikwegen zijn hieraan schuld. Verderop aan den dijk liggen anders de mooiste vogelplekjes. Daar bevinden zich overal ondiepten en slikplaten tusschen de talrijke steenen piertjes, die in allerlei richtingen de zee inloopen. Zelfs weet ik er een klein zandbankje. Ik noem het zand, doch wil men het liever zanderige klei noemen, dan neem ik daarmee volkomen genoeg. Dit zandbankje — dicht bij het antieke vuurtorentje aan

Gezicht op Enkhuizen

de Geldersche hoek — is wel de meest geliefkoosde verzamelplaats. In het voorjaar en in den zomer wemelt het daar steeds van vogels en heerscht er eene bedrijvigheid van belang.

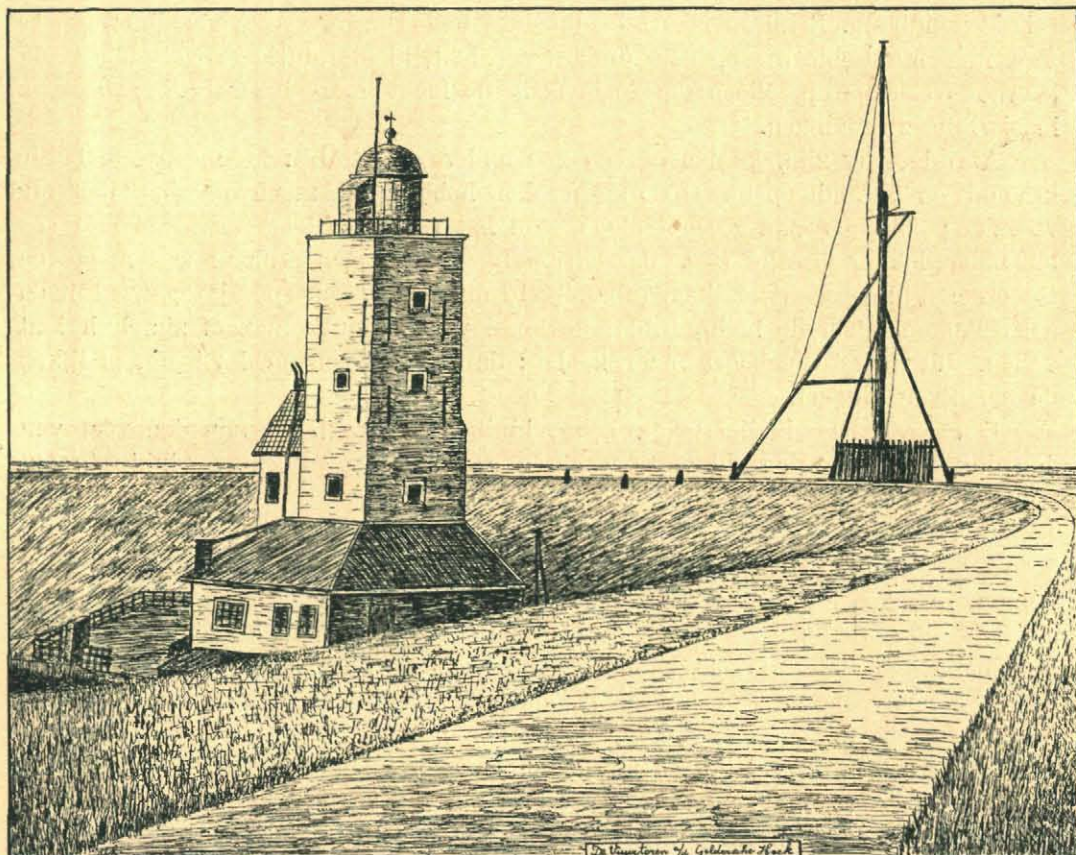
Het is dan de tijd om languit in het gras te gaan liggen aan de buitenhelling van den zeedijk en te kijken naar het levendige gekrioel voor je op de zandbank. En ondertusschen kan je nog op den koop toe genieten van de kalme blauwe zee met haar zacht golfgeruisch.

Voorloopig blijven wij echter nog in de buurt van Enkhuizen. Gelukkig is hier genoeg te zien. De roodkeelduikers zijn interessante vogels en wel waard er eens een tijdje naar te kijken. Duiken kunnen ze als geen ander. Het is loonend eens na te gaan, hoelang de vogels het onder water kunnen uithouden; als langsten tijd noteerde ik 45 seconden, doch volgens de vogelboeken kunnen ze het nog wel langer uithouden, vooral als ze vervolgd worden. De roodkeel-

duikers, die ik hier zie, lijken me echte veelvraten, onophoudelijk duiken ze naar vischjes. Op 100 M. afstand zie je ze nog schrokken.

Als deze duikers me in den steek laten, lig ik op de loer van de zeeëendjes. Zoo nu en dan komen ze wel eens wat dicht bij den wal en kan ik met mijn kijker de soort bepalen. In de verte gezien, zijn het kleine beweeglijke zwarte dotjes, die voortdurend aan het duiken zijn.

Tot nog toe nam ik zwarte zeeëendjes, brilduikertjes, kuifeendjes en topper-

eendjes waar, doch er zullen nog wel meer soorten voorkomen. De schuwe rotganzen wagen zich zelden dicht bij den wal. Toch bemerk je steeds hunne tegenwoordigheid door het voortdurende „rot rot” geschreeuw, alsof menschen in de verte aan het praten zijn. Er wordt flink jacht op gemaakt, vandaar hun schuwheid.

Het liefste kijk ik tochnog naar de strandloopertjes, leuke kwieke vogeltjes, steeds druk in de weer. Het zijn meest bonte strandloopers in hun stemmig winterpakje; het bonte zomerkleed krijgen ze eerst een paar maanden later. Zoo nu en dan komen een paar bontbekpleviertjes hen gezelschap houden.

Ik kan mij 's winters dus best amuseeren hier. Maar aan voorjaar en zomer geef ik toch verre de voorkeur. Mijn fiets staat klaar, zoodra het weer en de wegen wat dragelijker worden, stap ik op en ga mijn zandbank weer opzoeken. Daar is het meeste te zien en op de gemakkelijkste manier. In het vroege voorjaar doe ik wel mijn best iets te zien te krijgen van de bruilofsfeesten van de vele zoetwatereenden, doch dat gelukte mij tot nog toe niet. De wierbanken, waar zij zich ophouden, liggen een heel eind in zee en er is ook nergens een plekje waar ik me verdekt kan opstellen. Ik bepaal me dus 's zomers voornamelijk tot de zandbank. Eerst in Maart begint deze te herleven. Dan verschijnen groote zwermen mantelmeeuwen, een prachtig gezicht, al die statige vogels bijeen. Ik jaag ze wel eens op, alleen om ze hoog in de lucht door elkaar te zien warrelen in sierlijke zwenkingen.

Als deze er zijn, komen er van zelf andere vogels bij: kokmeeuwen, bonte kraaien en strandloopers. Op die kraaien hebben de meeuwen het niet erg voorzien; dikwijls zijn ze met elkaar aan het ruziën. Vliegt een kraai met een bijzonder lekker beetje weg, dan krijgt hij meestal een stuk of wat meeuwen tot escorte, die pogen het hem afhandig te maken. In scherpe zigzagzwenkingen gaat het dan door de lucht, totdat de kraai weet te ontkomen of zijn buit laat vallen. Dit laatste gebeurt maar zelden; de kraai is een goed vlieger, al lijken de meeuwen vlugger.

Een keer had ik het geluk een velduil op te jagen, die aan den voet van den dijk de schemering zat af te wachten. Dadelijk vlogen een paar luid schreeuwende kraaien hem achterna; de arme uil wist niet hoe gauw zijn biezen te pakken.

Als de mantelmeeuwen er eenmaal zijn, gaat het flink vooruit. Al gauw komen nu de kieviten, scholeksters en wulpen, en na deze — doch eerst in April — de tureluurs. Zoodra ik de eerste tureluur zie, ben ik erg in mijn schik. Dat beteekent weer vroolijkheid en druk leven op de zandbank. Den ganschen dag zal voortaan weer het vroolijke en helder tu-hu-hu weerklinken en zullen troepjes heen en weer zwermen, laag boven het water. Er wordt wat getureluurd in April en Mei. Minuten lang kunnen ze het volhouden; zij slaan daarbij met hoog opgestoken vleugels tegen elkaar, alles in snel tempo. Het is de uiting hunner verliefde stemming. Al gauw gaan zich paartjes vormen, die een huishouden zullen opzetten op de weilanden aan den anderen kant van den dijk. We zien nu slechts oude vogels, in Juli komen er ook jonge bij. De eerste zijn te herkennen aan hun roode, de laatste aan hun oranje pooten.

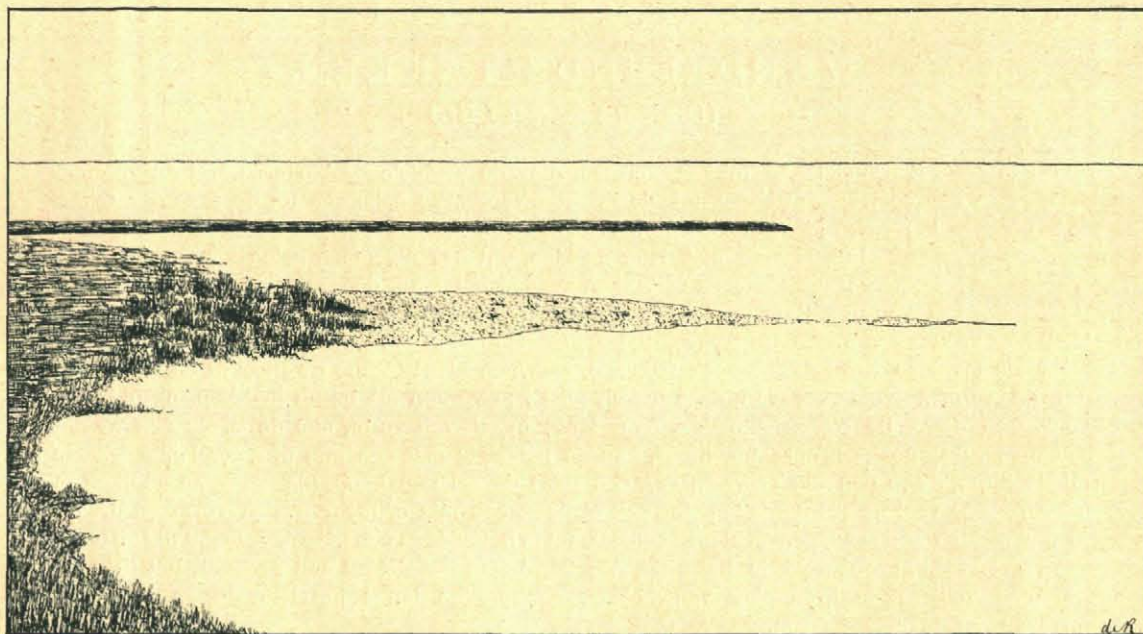
Tegelijk met de tureluurs vertoonen zich ook de bonte strandloopers in hun bont lentepakje, het is net of ze met hun buik in de modder gezeten hebben.

Mooier nog zijn de steenloopers, die, jammer genoeg, niet zoo talrijk zijn als de strandloopers.

Wij zijn nu reeds in Mei. Alles heeft zich gepaard. In zee zwemmen paartjes wilde eenden en andere zoetwatereenden. Op de steenen piertjes vrijen kwik-

staartjes en tapuiten. Dit gaat typisch toe; ik zag eens de vrijage van een paar kwikstaartjes, toen ik achter een piertje verscholen naar een troepje strandloopers lag te kijken. Het wijfje zat kwaad te kijken, ineengedoken op een steen, terwijl het mannetje al zijn best deed de sierlijkste buigingen voor haar te maken. Wat moet een kwikstaart buigen, dacht ik bij mij zelf, vóór het hart van zijn liefste verteederd wordt.

De laatste rotganzen zijn vertrokken en van de winterbevolking is weinig meer over. Het is zaak nu goed op te letten; de trektijd kan allerlei verrassingen

De zandbank

opleveren. Met gunstigen wind wordt soms de zandbank in ééns bevolkt met allerlei ongewone gasten, die een paar dagen later weer zijn vertrokken.

Geregeld komen hier op den trek groenpootige ruiters en goudkieviten (misschien ook wel goudplevieren). Vooral de eerste zijn komieke vogels. Met groote stappen en met knikkende knieën plassen ze door het water, den hals intrekkend en uittrekkend. Zien ze een watertorretje, dan volgen ze het in al zijne bewegingen en draaien daarbij als een tol in de rondte; net zoolang tot ze het beet hebben.

Langzamerhand beginnen zich ook de reigers meer en meer te vertoonen. Deze zijn anders het geheele jaar door vertegenwoordigd, ik zag er zelfs nog 's winters aan de vischvangst midden in een halfbevroren plas. Nu echter komen ze pas in grootere troepen bijeen. Ze zijn soms zoo talrijk, dat de steenen piertjes er grijs van zien; als men ze opjaagt, is het een eigenaardig

gezicht, al die groote vogels in statige gelijkmatige vlucht te zien wegvliegen.

De arme stakkers worden dikwijls gesard door de plagerige meeuwen. De magere onbeholpen langhalzen moeten dan voortdurend met hun langen snavel in de hoogte zitten om de schijnaanvallen af te weren van hunne plaaggeesten, die eerst ophouden, als de reiger eieren voor zijn geld kiest en naar een kalmer plekje verhuist.

DE KONING.

(Wordt vervolgd).

WANDELLENDE TAKKEN.

(*Dixippus-morosus* Br.)

E wandelende takken vormen met de wandelende bladeren wel de vreemdsoortigste wezens uit de insectenwereld. Ze behooren tot de orde der *Orthoptera*; *afd. Cursoria*; *fam. Phasmidae* of *Spoken*.

Het is nog niet lang geleden, dat nog algemeen geloofd werd, dat deze dieren uit bladeren of takken zouden ontstaan, doordat deze zich losmaakten van den stam en rond gingen kuieren. Vooral ten opzichte van de wandelende bladeren heeft deze meening langen tijd geheerscht.¹⁾ Toen echter de natuurwetenschap meer de methode van zelfonderzoek toepaste, zag men al gauw die dwaling in en bleek het, dat de vermenigvuldiging van deze dieren juist zoo verliep als bij de insecten, nl. ei-larve-volwassen dier. De eieren zijn ± 2 mm. lang, ovaal van vorm, aan de zijden een weinig samengedrukt, donkerbruin van kleur, aan de buikzijde met een min of meer lange, gladde middenlijn en aan den top voorzien van een soort deksel met knop. (fig. 2a). Ze gelijken in uiterlijk zeer veel op plantenzaden. Dit deksel heeft een min of meer ovalen vorm en draagt in het midden een rond, geel gekleurd bolletje, dat in het midden een indeuk vertoont (fig 2b en c).

De larve ligt opgerold in het eitje, den kop tegen het deksel aan gedrukt, het lichaam gekromd volgens de kromming van het ei, de sprieten langs het lichaam, en de pooten opgevouwen daartusschen in.

Wanneer de larve het eitje wil verlaten, duwt het met zijn kop het deksel van het ei af en tracht dan door heen en weer gaande bewegingen kop, sprieten, pooten en achterlijf uit het ei te werken (fig. 3). Wanneer de pooten zijn vrij geworden, begint het jonge »takje« al rond te loopen en men ziet ze zoo op de vreemdste manier rondkuieren, sommige met een voorpoot en een spriet, anderen met een achterpoot nog in de leeg eihuid, weer anderen met het achterlijf en een spriet en zoo op allerhande manieren, (fig. 4). Sommige blijven tot bij de eerste vervelling met hun eitje rondloopen.

Het gelukt echter geenszins aan alle, zich op een goede manier uit het ei te werken en sommige sterven dan ook een paar dagen na hun mislukte poging.

De jonge pasgeboren »takjes« zijn ongeveer 1 cM. lang (zonder de pooten), hebben, in verhouding tot hun lichaamslengte, betrekkelijk lange sprieten en gelijken zeer sterk op een verkleinde editie van het volwassen exemplaar. De kleur varieert van groen tot bruin met allerhande tusschenschakeeringen. Met den leeftijd wordt de kleur gewoonlijk donkerder, wat men vooral zien kan na een vervelling.

Reeds onmiddellijk nadat ze het ei verlaten hebben, zoeken ze hun voedselplant op en

¹⁾ Zie »Jaarboekje van N. A. M.« 1866 Wandelende Bladeren, door Chas. Mulder.